

Johanna Solbakken Ellefsen

Fra stigma til stolthet?

Et postkolonialistisk blikk på språkholdninger og identitet i det samiske samfunn i Norge i dag

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter

Veileder: Brit Kirsten Mæhlum

Juni 2021

Johanna Solbakken Ellefsen

Fra stigma til stolthet?

Et postkolonialistisk blikk på språkholdninger og identitet i det samiske samfunn i Norge i dag

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter
Veileder: Brit Kirsten Mæhlum
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Innledning.....	2
Et historisk blikk på posisjonen til samisk språk og kultur i Norge	3
Empiri	4
Skolehistorie 1: Et barn av mi tid.....	4
Skolehistorie 2: Skole på lulesamisk i fornorskningstida	4
Medieoppslag 1: Samehets i Tromsø	5
Medieoppslag 2: Språkpoliti i Kautokeino	5
Analyse og drøfting	6
Språkholdninger	6
Ikonisering og språket som symbol	6
Revitalisering	7
Majoritet og minoritet i postkoloniale spor	8
Identitet.....	9
Er jeg norsk eller samisk? – om etnisk identitet	9
Tilskrevet identitet og identitetsforhandlinger	10
Samisk språk som viktigste identitetsmarkør?.....	11
Avslutning	11
Konklusjon	12
Litteratur.....	13

Innledning

«Mens foreldrene og besteforeldrene opplevde språket som stigmatiserende og unødvendig, vurderer barn og barnebarn den samme varieteten som en verdifull arv og et sentralt aspekt ved egen identitet» (Johansen, 2009:11). Dette er ett av resultatene Åse Mette Johansen kom fram til da hun studerte samisk språk og opplevelsen av språkbytte og språkbevaring hos innbyggere i Manndalen i Troms.

Statusen til samisk språk og kultur har endret seg drastisk de siste hundre årene. Fra forstillinger om samisk underlegenhet knyttet til «rase» og en intensiv assimileringsspolitikk for å fjerne det «u-norske», til etablering av eget sameting og samiske forvaltningsområder, står i dag samisk språk sterkere i den offentlige bevisstheten enn noen gang (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2018). Urfolks rett til å ta vare på og utvikle sitt eget språk er nedfelt i Grunnloven §110a og Sameloven 1987 (Andresen, Evjen & Ryymin, 2021:443). Opplæringsloven §6-2 sier at alle samiske elever i samiske distrikt har rett til opplæring i og på samisk, og samiske elever utenfor samiske distrikt har rett til opplæring i samisk (Opplæringsloven, 2005, §6-2).

Samisk språk og identitet gjennomgår en revitaliseringsprosess flere steder i landet, slik vi ser i Johansens funn i sitt studium. Likevel kan vi fortsatt se negative holdninger til samisk språk, med røtter fra hundre år med fornorskningsspolitikk. Med temaet *fra stigma til stolthet?* skal jeg i denne oppgaven undersøke hvilke språkholdninger vi finner i møte med det samiske samfunn i Norge i dag, og hvilken påvirkning dette kan ha på samisk identitet. Disse holdningene er viktig å se i lys av historiske, samfunnsmessige rammer, og jeg vil derfor benytte et postkolonialistisk blikk på temaet i problemstillingen: *Hvilke spor av fornorskningsspolitikken finnes i språkholdninger i Norge i dag, og hvilken påvirkning kan de ha på oppfattelsen av samisk identitet?*

Siden holdninger er noe som kommer innenfra, og derfor ikke er direkte tilgjengelige data for undersøkelser (Kulbrandstad, 2015:251), skal jeg i denne oppgaven gjøre en innholdsanalyse, der jeg studerer hvordan samisk språk omtales og behandles i fire ulike tekster.

Jeg vil først beskrive posisjonen til samisk språk og kultur under fornorskningsspolitikken og i dag, før jeg introduserer to skolehistorier og to medieoppslag der holdninger ovenfor samisk språk og identitet kommer til uttrykk. Disse situasjonene vil deretter analyseres og drøftes i lys av artikler og teorier om postkolonialisme, holdninger, språk og identitet, hvor de fungerer som et utvalg av ulike syn på samisk språk i Norge i dag.

Et historisk blikk på posisjonen til samisk språk og kultur i Norge

Koloniseringen av de samiske bosettingsområdene startet allerede under middelalderen, da samene hadde ettertraktede varer, og strategiske områder med stort økonomisk potensiale (NOU, 2016:18:50). Denne koloniseringen skulle etter hvert vise seg å nå nye høyder, og fra 1840-tallet ble skole- og språkpolitikken for alvor preget av en intensiv fornorskningsspolitikk. På den ene siden gikk den ut på å etablere en felles språklig og kulturell nasjonal standard, mens den på den andre siden skulle bygge opp om og styrke det territoriale og politiske herredømmet til statsmakten (Zachariassen, 2012:27). Dette innbar flere tiltak og instruksjoner med en sterk assimilering av samer som resultat, blant annet «Finnfondet», som var statlige bevilgninger til skolepolitikken (Andresen, Evjen & Ryymin, 2021:161). En lærer i Porsanger, Haakon Bernæs, uttalte i 1905 at fornorskningen i Finnmark skulle vinne fram «uden noget tilbageslag, saa den fik skylle væk al fremmed sprog og nationalitet fra Finnmarken» (Zachariassen, 2012:82).

Det ble opprettet internater der barna bodde flere uker og måneder av gangen mens de gikk på skole, som også fulgte fornorskningssinstruksjoner. Blant dem var Wexselsen-plakaten i 1898, som sa at norsk skulle brukes som undervisningsspråk i alle fag, med unntak av i Kautokeino og Karasjok som fikk ha kristendomsundervisningen på samisk (Andresen et al., 2021:165). Med bakgrunn i sosialdarwinistisk tenkning, ble fornorskningen begrunnet med det sosialpolitiske synet om at samer måtte beherske norsk språk og kulturelle ferdigheter for å kunne klare seg i samfunnet og kunne sikre seg bedre levekår (NOU, 2016:18:58).

Under gjenoppbyggingen av Norge etter andre verdenskrig, ble det i større grad nødvendig å beherske norsk, og det var ingen tiltak for at brukere av andre språk skulle forstå, forklare eller hevde sine interesser. Men, med FNs menneskerettighetserklæring fra 1949 og kulturens likestilling i flere land, startet en holdningsendring i Norge, og samiske spørsmål ble behandlet i Stortinget med positiv interesse (Andresen et al., 2021:305). I 1976 ratifiserte Norge FNs konvensjon av 1966 om sivile og politiske rettigheter, som blant annet verner om minoriteter i forhold til negativ forskjellbehandling, og gir grunnlag for en aktiv støtte i form av positive tiltak for minoriteter (NOU, 2016:18:65). Etter hvert ble det satt i gang flere tiltak for å styrke og fremme samisk kultur og språk i Norge, blant annet innføringen av grunnleggende materialer om samiske forhold i nasjonale læreplaner fra 1974, mulighet til å opprette samiske skolekretser og undervisning i og på samisk fra 1975, etableringen av Samisk språkråd i 1996, og Regjeringens Handlingsplan for samiske språk fra 2009 (NOU, 2016:18:83).

Empiri

Til mitt datamateriale har jeg valgt ut fire tekster som tar opp situasjoner der holdninger til samisk språk kommer til uttrykk. To av disse er fra Samisk Skolehistorie 2 (Lund, Boine, Johansen, 2007), og to er hendelser fra medieoppslag.

Skolehistorie 1: Et barn av mi tid

Kaia Kalstad var en av de første samene i Tysfjord som fikk utdanning utover folkeskolen. Fra 1981 underviste hun i lulesamisk, og hun har vært medlem av Samisk utdanningsråd. Likevel påvirket fornorskningspolitikken språkvalgene hennes i retning det norske majoritetsspråket:

Allereie mens eg gikk på realskolen bestemte eg meg for at når eg fikk egne barn, skulle eg bare lære dei norsk. Og slik blei det. Eg snakka bare norsk til ungane. (...) Da ungane kom opp i 12-13års-alderen, anklaga dei oss foreldra og spurte kvifor lærte de oss ikkje samisk. Det verste sa dei, var å vere same og ikkje kunne samisk, for da var ein liksom verken-eller. Seinare har dei jobba hardt for å lære seg samisk, og i dag snakkar dei samisk til sine egne barn (Kalstad i Lund, Boine & Johansen, 2007).

Skolehistorie 2: Skole på lulesamisk i fornorskningstida

Karl Matto Paulsen kommer fra Tysfjord, og bodde på internat da han gikk seks år på barneskole i Musken. Det brukte lærerne lulesamisk som hjelpespråk, selv om det ikke var lov. Om dette sier han:

Når eg tenker tilbake er eg glad for at vi hadde samiske lærarar som brukte såpass mye samisk at vi fikk noko ut av folkeskolen. Med så lite norsk som vi kunne da, hadde det ikkje vore greitt med lærarar som bare brukte norsk. Men eg syns det er synd at vi aldri fikk lære å skrive morsmålet vårt. I dag kan eg lese og snakke både lule- og nordsamisk, men skrive, det kan eg bare på norsk (Paulsen i Lund et al., 2007).

Da han kom til Drag for å gå 7.klasse og framhaldsskole, ble han møtt med negative holdninger til språket hans:

Vi som kom innfra fjordane blei ofte mobba på grunn av den dårlige norsken vår. Mange av dei som mobba oss hadde sjølve samisk bakgrunn, men der fantest også dei som var heilt norske (Paulsen i Lund et al., 2007).

Medieoppslag 1: Samehets i Tromsø

I desember 2020 opplevde Ann-Marie Dorph å få kjeft av en dame på bussen i Tromsø fordi hun snakket samisk:

Jeg ble bare veldig irritert. Det var ikke noe jeg forventa at skulle skje, men jeg ble heller ikke overrasket. Det er bare noe som skjer med samer i Tromsø (Dorph til Andersen, 2020).

I medieoppslaget deles også noe av det damen på bussen skal ha uttalt, gjengitt av Dorphs mamma, Lisa Pedersen:

Damen hevdet at nordmenn gjorde samer til bedre personer med fornorskning. Og at Norge hadde vært et forferdelig land om samer ikke ble fornorsket (Pedersen i Gaup og Ballovara, 2020).

Kommunen, idrettslaget og det samiske miljøet i Tromsø gikk sammen i et opprop mot samehets, med #noknu (#doarváidál) som navn på kampanjen (Andersen, 2020). I kommentarfelt deler flere trakasserende opplevelser som latterliggjøring, uthenging og sjikane. Også regjeringen engasjerte seg i hendelsen, og kulturminister Abid Raja sier at regjeringen står fullt ut bak det samiske folk sin rett til å bruke sitt språk, og bevare og utvikle sin identitet og kultur (Gaup og Ballovara, 2020).

Medieoppslag 2: Språkpoliti i Kautokeino

I 2016 publiserte Alfred Larsen fra Kautokeino et leserinnlegg i Altaposten, hvor han kritiserer språkholdningene han opplever at ligger i det samiske samfunnet i Kautokeino:

En annen ting er kravet om å snakke språket perfekt. Jeg vet av flere barn som har kommet fra et tospråklig hem, og ikke snakker samisk perfekt, men de snakker. Straks de kommer på skolen blir dette kommentert, og mange slutter å bruke språket. Det er det samme med voksne som bor i bygda og forstår noe samisk. De tør ikke bruke det de kan siden det ikke er perfekt. Språkpolitiet er på vakt hele tiden. (...) Tror ikke er uvilje til å snakke samisk som er årsaken til at noen aldri får det til. Det kan vel heller være en kombinasjon av flere ting – og å utestenge norsktalende fra samfunnslivet gjør det ikke enklere å bli integrert. Eller er det pay back time? (Larsen, 2016)

Analyse og drøfting

I følgende del vil jeg med bakgrunn i faglitteratur, se på hvilke språkholdninger vi finner i de introduserte tekstene, og hvordan disse holdningene kan virke inn på ens samiske identitet.

Språkholdninger

Språkholdninger er innstillinger eller tilbøyeligheter som ligger til grunn for mer eller mindre fordelaktige eller ufordelaktige vurderinger av språk og forhold som har med språk å gjøre (Kulbrandstad, 2015:249). Denne holdningen er først og fremst en indre psykologisk tilbøyelighet, som kan være både bevisst og ubevisst. I følgende del skal vi se hvilke språkholdninger som kommer til uttrykk i de fire tekstene.

Ikonisering og språket som symbol

Et tema i fagdebatten om språkholdninger handler om hvorvidt språkholdninger egentlig dreier seg om holdninger til personene som snakker språket, heller enn holdningen til språket i seg selv (Kulbrandstad, 2015:249). Dette kan vi se i *medieoppslag 1*, hvor Dorph fikk høre av en dame på bussen at «nordmenn gjorde samer til bedre personer med fornorskning». Når damen på bussen hører en jente snakke samisk, kommer hun med negative utsagn om samer som samfunnsgruppe i ytringen «samer til bedre personer». I utsagnet er det tydelig at det ikke er språket i seg selv, eller hvordan det høres ut, som det uttrykkes negativt om. Denne (negative eller positive) holdningen hvor assosiasjoner knyttet til en gruppe personer vekkes av språket, kalles ikonisering (Kulbrandstad, 2015:251), og i dette tilfellet blir det en ikonisering mellom å høre noen snakke samisk, og å trekke negative slutninger som samer som samfunnsgruppe. Dorph sier også i medieoppslaget at hun ikke var overrasket over hendelsen, og at «det er bare noe som skjer med samer i Tromsø». Et viktig eksempel på hvor slike negative holdninger har blitt uttrykt i Tromsø, er i 2011 under debatten om kommunen skulle innlemmes i samisk forvaltningsområde. Florian Hiss har gjort en undersøkelse av hva som preget den offentlige kommunikasjonen i debatten, og fant at fokuset var svært lite rettet mot det samiske språket i seg selv (Hiss, 2012:124). Han sier at det derfor er viktig å understreke at språkideologier ikke bare handler om språk, og at det i Tromsø i 2011 først og fremst handlet om sosiale identiteter, verdier og relasjoner (Hiss, 2012:124). Den negative holdningen til samisk språk er altså i dette tilfelle knyttet til samer som samfunnsgruppe, og kommer til uttrykk i måten damen på bussen omtaler samer på.

At språket blir et symbol for å være same, kan vi se i de andre situasjonene også. I *skolehistorie 1* velger Kaja Kalstad å ikke lære barna sine samisk, som følge av at hun selv vokste opp som samisktalende under fornorskningen. Det finnes flere som har vokst opp i

samiske lokalsamfunn med foreldre og besteforeldre som er samer og som behersker samisk, men som ikke lærte det videre til sine barn for å skåne dem for belastningen de selv opplevde i sin barndom (Andersen & Olsen, 2018:52). I møte med negative, ikoniserte holdninger om det å være samisk, velger folk bort språket for å skåne seg selv og de dem velger bort språket på vegne av.

Dette skjer også i dag blant de som kan litt samisk, men som opplever å bli møtt med negative holdninger om at de ikke snakker samisk godt nok. I *medieoppslag 2* ser vi at Larsen opplever negative holdninger når han sier at «de (samisktalende) tør ikke bruke det de kan siden det ikke er perfekt» (Larsen, 2016). I møte med den delen av det samiske samfunnet som mestrer språket, blir de som bare kan litt samisk, møtt med en holdning om at de ikke er samisk nok. Andersen & Olsen (2018) tar særlig opp denne tematikken, og fant i sin undersøkelse at kravet om språklig perfektjon går utover deres språklige mestring av samisk, fordi det å snakke språket dårlig fremmer følelsen av å være for norske og annerledes, eller for lite samisk. (Andersen & Olsen, 2018:55). Her ser vi altså en ikonisering også *innad* i det samiske samfunn, der språket tydelig blir et symbol på det å være same.

Her ser vi to eksempler på hvordan holdninger fra majoriteten, om det er som samisktalende blant norsktalende, eller som norsktalende blant samisktalende, kan føre til en usikkerhet og fremmedfølelse som gjenspeiles i valget om å legge vekk det samiske språket. I identitetsdelen skal vi se nærmere på hvordan dette også spiller inn på opplevelse av identitet og tilhørighet.

Revitalisering

Språket som symbol trenger ikke å bare være knyttet til negative holdninger, men kan også vise til det å velge å lære seg samisk i en positiv sammenheng. Revitalisering kan beskrives som en bevisst gjenoppliving av et språk, ved å styrke språket på forskjellige måter (Johansen, 2009:12). Det å revitalisere språkovertøringen i familier ved å velge å lære seg språket, eller å lære det videre til neste generasjon, er derfor et viktig arbeid for å bevare de samiske språkene. I *skolehistorie 1* sier Kalstad at barna hennes følte seg hverken-eller fordi de var samer som bare kunne norsk, og at de derfor jobbet hardt for å lære seg samisk i senere tid. Det å velge å lære seg språket blir i denne situasjonen et viktig symbol for å kunne føle seg helt samisk. I språkskifte og generasjonsbyttet har altså det å velge bort samisk gått fra å være en seier, til å nå oppfattes som et nederlag (Johansen, 2009:104). Der Kaia Kalstad opplevde det å ikke lære barna sine samisk som en vinning, oppfattes dette av barna hennes som et tap. Revitaliseringen blir en permanent bekreftelse på dette omdefinerte skillet, og at det nå er på

tide å gjenvinne det samiske språket (Johansen, 2009:105). Denne holdningen til språket har tydelige trekk fra fornorskningspolitikken, der det nå er viktig for mange samer å ta igjen det tapte ved å bevare og videreføre språket, som symbol for det å være same.

Denne holdningen til samisk revitalisering finner vi også i det offentlige i Norge i dag, slik vi så i innledningen. I *medieoppslag 1* kan vi se en positiv holdning i engasjementet mot samehets etter at Dorph gikk ut med det som skjedde med henne på bussen i Tromsø. Her gikk kommunen sammen med andre samfunnsarenaer i et opprop mot samehets, og Kulturminister Abid Raja presiserer at regjeringen står fullt bak det samiske folks rett til å bruke sitt språk, og bevare og utvikle sin identitet og kultur. Vi ser altså at ikoniserende holdninger, som har et *negativt* grunnlag, blir møtt med sterk motstand fra det offentlige, og at staten i dag er opptatt av å vinne tilbake samisk språk og kultur som fornorskningspolitikken forsøkte å fjerne. Dette ser vi spesielt i de samiske forvaltningsområdene som har et særlig sterkt rettsvern, og der samisk og norsk er likestilt i offentlig forvaltning. Dette gjelder de 12 kommunene Kautokeino, Karasjok, Tana, Nesseby, Porsanger, Kåfjord, Lavangen, Hamarøy, Hattfjelldal, Snåsa, Røyrvik og Røros (Andresen et al., 2021:443). Men hva preger språkholdninger i områdene utenfor samisk forvaltning?

Majoritet og minoritet i postkoloniale spor

Hermansen og Olsen (2012) har undersøkt hvordan mødre med barn som har samiskundervisning utenfor det samiske språkområdet, oppfatter ansvaret og risikoen skolen påfører dem ved å må ta valg om identitet og kulturelle ferdigheter knyttet til språk. Et av hovedfunnene var at de institusjonelle praksisene som mødrene må forholde seg til, blant annet dårlig organisering og ansvarspåleggelse, også kan forstås som ideologiske utsagn om relasjonen mellom det samiske og det norske, der samiskhet fremstår som et avvik fra den norske normen (Hermansen & Olsen, 2012:220). Dermed kan samiskundervisningen i skoler utenfor samisk forvaltningsområde bli en reproduksjon av holdninger med spor fra fornorskningspolitikken, der samisk språk blir mindre viktig enn andre fag, og noe som ikke angår den norske majoritetsbefolkningen.

En slik, gjerne ubevisst, holdning kan gjøre det vanskelig for barn og foreldre å ta valget om samiskundervisning i skolen, da barna kan risikere å falle utenfor det faglige og sosiale miljøet i andre fag. Vi ser en lignende holdning i *skolehistorie 2*, der Karl Matto Paulsen sier at han synes det er synd at han aldri fikk lære å skrive samisk. Selv om læreren han hadde brukte mye samisk i undervisningen på skolen, ble det likevel bare brukt som et hjelpespråk i opplæringen i majoritetsspråket norsk. Norsk var det viktigste i skolen, noe som førte til at

han i dag bare kan skrive på norsk, og ikke lulesamisk eller nordsamisk, som han kan snakke flytende. Lignende trekk ser vi i skolen i dag, hvor samisk fort bare blir et personlig valg utenfor de andre fagene i skolen, og ikke et fag på lik linje med de andre (ref. Hermansen & Olsen, 2012). På denne måten blir språk et middel til å synliggjøre skillet mellom minoritet og majoritet, der minoriteten samisk blir mindre viktig enn majoriteten norsk, og maktbildet kommer til syne: “Language or text, more than any other social or political product, is one of the most significant instigators and purveyors of colonial power” (Ghand I Viruru, 2001:36). Samisk språk sin posisjon i skoler utenfor samisk forvaltningsområde, kan derfor innebære vanskelige valg som skjer innenfor rammene av tidligere koloniale prosesser.

Identitet

Identitetsbegrepet er mangesidig og komplekst, og særlig når ulike sosiale, kulturelle og psykologiske faktorer spiller inn, er det vanskelig å si noe klart om forholdet mellom identitet og språk (Mæhlum, 2008:122). Likevel, skal jeg i følgende del se på hvordan språkholdninger kan virke inn på ens samiske identitet, gjennom tema som etnisitet og identitetsforhandlinger.

Identitet kan defineres som en oppfatning og karakteristikk av et «jag», og blir utkrystallisert i spenningsfeltet mellom det individuelle og det kollektive. Den personlige identiteten er en karakteristikk av den delen av identiteten som gjør en unik i forhold til andre, mens den sosiale identiteten betegner de egenskapene en har som gjør en kvalifisert til å være med i et gruppefelleskap (Mæhlum, 2008:108).

Er jeg norsk eller samisk? – om etnisk identitet

I delen om revitalisering, så vi at Kalstads barn i *skolehistorie 1*, befant seg i en tilstand hvor de hverken følte seg samisk eller norsk, fordi de ikke hadde lært det samiske språket. En slik situasjon hvor hverken majoritets- eller minoritetskulturen tilbyr en tilfredsstillende identitet, kalles marginalisering (Johansen, 2009:48). Her opplever Kalstads barn å ikke føle seg norsk på grunn av sin kulturelle, samiske bakgrunn, men samtidig ikke føle seg samisk på grunn av mangel på språklig kompetanse. Denne integrative innstillingen til språk – at språket signaliserer medlemskap i en sosial gruppe – gir derfor en følelse av å ikke høre til i det samiske samfunnet. Likevel har de ikke samme innstilling til det norske språket; de opplever ikke seg selv som norsk nok selv om de mestrer språket. Vi kan derfor knytte marginaliseringen i dette tilfellet til tema om etnisk identitet, som er en gruppe som identifiseres av seg selv eller andre som sosiokulturelt forskjellig fra andre grupper (Johansen, 2009:40). Den samiske etnisiteten i Norge får sitt meningsforhold nettopp ved at den oppfattes som annerledes fra norsk identitet, og distansen her kan derfor være med på styrke

mangelen på tilhørighet, og det å føle seg delt. Dette henger særlig sammen med fornorskningen, da den etniske bevisstheten gjerne blir sterkere når en minoritet føler seg presset eller truet av eksterne krefter (Johansen, 2009:44). Etnisiteten er ofte en mer sentral dimensjon ved identiteten til en same enn til en etnisk norsk person, så når barna til Kalstad føler seg hverken-eller, kan det begrunnes i at deres forståelse av egen identitet er sterkt preget av tilknytning til den samiske etnisiteten, og at samisk språk derfor blir et større symbol på å være same enn norsk språk er symbol for å være norsk.

Tilskrevet identitet og identitetsforhandlinger

Vi kan se en lignende tematikk i *medieoppslag 2*, der Larsen sier at han vet av flere barn som slutter å bruke det samiske språket når de får kommentarer på at de ikke snakker det perfekt. I dette tilfellet utfører de med lav samisk språkkompetanse en identitetsforhandling når de tolker andres atferd overfor dem, og ut ifra det trekker slutninger om hvilke egenskaper de blir tillagt (Mæhlum, 2008:111). I dette tilfellet blir de tillagt en egenskap som sier at de ikke er samisk nok, noe som gjerne ikke samsvarer med deres interne identifisering. Løsningen på denne uønskede identiteten blir derfor å legge vekk språket, slik at de ikke oppfattes som «dårlige samer». Vi kan si at de opplever en negativ sosial identitet, og siden man alltid streber etter positive sosiale identiteter som kan styrke selvbildet, vil en i dette tilfellet tenke at det er bedre å bli oppfattet som en same som snakker norsk, enn en same som snakker dårlig samisk. I møte med negative holdninger til å snakke dårlig samisk, konstruerer barna en egen identitet idet de velger å bare snakke norsk, for å distansere seg og unngå stigmatiseringen fra samtalepartneren.

I artikkelen til Andersen og Olsen som jeg introduserte i delen om *Ikonisering og språket som symbol*, opplever informantene at forholdet til språket er kontekstavhengig og innebærer en dobbelthet. Når de er hjemme i bygda blir de sett på som norsk og som en som ikke har samisk kultur og levesett, mens når de er utenfor det samiske området blir de sett på som same (Andersen & Olsen, 2018:57). Også her ser vi at informantenes personlige identitet som same blir satt på prøve når de i interaksjon med omgivelsene opplever å få tilskrevet en mer norsk identitet på grunn av deres manglende mestring av samisk språk (Andersen & Olsen, 2018:50). Status og prestisje er avgjørende for hvem som konvergerer med hvem (Johansen, 2009:47), og i dette tilfellet tilskrives de som ikke mestrer språket en lavere status enn de som mestrer det, og samtidig blir samisk språk et kjennetegn og et krav som de med lav status må leve opp til for å få de rettighetene de med høy status tilskriver. Disse rettighetene innebærer i

dag prosesser i egen identitet, og må forstås i lys av postkoloniale prosesser, der holdninger fra fornorskningspolitikken fortsatt har vedvarende virkninger på folks selvopfatning.

Samisk språk som viktigste identitetsmarkør?

Vi har nå sett at samisk språk fungerer som det ypperste symbolet på en sosial, kulturell og etnisk tilhørighet for mange same. Likevel, trenger ikke beherskelse av språk å være en ubetinget nødvendighet for at hvert individ skal oppleve seg selv som en del av minoritetskulturen (Mæhlum, 2008:124). Dette ser vi i funnene fra Andersen & Olsen (2018), hvor det kommer fram at informantene selv har en personlig identitet som same, på grunn av deres kulturelle og etniske tilhørighet:

Jeg identifiserer meg nok som same, er jo vokst opp i en kultur som er annerledes, med andre verdier enn norske samfunn, men min familie har ikke helt typiske samiske tradisjoner, og jeg har ikke sterke røtter med for eksempel å bruke kofte.
(«Inger» i Andersen & Olsen, 2018:58)

Her ser vi at Inger oppfatter seg selv som same, samtidig som hun også påpeker at andre nødvendigvis ikke oppfatter henne som det, på grunn av at hun ikke har de typiske samiske tradisjonene, og ikke snakker det samiske språket. Vi kan si at Inger har en *instrumentell holdning* til det samiske språket, hvor hun vektlegger nytteverdien, og dermed ikke trenger å mestre språket for å kunne ha en samisk identitet. Motsatt, vil de som ikke ser på Inger som same, ha en *integrativ språkholdning*, hvor identifiseringen med den samiske samfunnsgruppen preges av at man har samisk som morsmål (Johansen, 2009:52).

Avslutning

Hvorfor har det seg slik at mange har en integrativ språkholdning i møte med den samiske identiteten? Jo, nettopp på grunn av fornorskningspolitikken. De politiske prosessene som har etablert same og samisk som kulturkategorier, har ikke inkludert de samene som i stor grad mistet språket sitt på grunn av fornorskningspolitikken (Johansen, 2009:180). Forholdet til egen etnisk identitet blir altså et problem i det de blir stilt overfor nordmann og same som de eneste alternativene, noe som i stor grad preger både oppfattelsen av etnisk identitet som individene selv har, men ikke minst også hvordan den tilskrives av andre. Å utrydde samisk språk, var et av de viktigste virkemidlene under fornorskningen, og derfor vil forholdet mellom språk og identitet være sensitivt og konfliktfylt i dag (Johansen, 2009:53). Samtidig som revitaliseringen av språket er en viktig prosess for den samiske minoriteten, er kampen

for retten til å erklære seg som norsktalende samer, minst like viktig for den samiske identiteten.

Selv om fornorskningspolitikken i denne oppgaven har blitt beskrevet utelukkende som et statlig overgrep, som ga mange samer vonde og vanskelig erfaringer, er det viktig å påpeke at denne historien også innebar mye motstand. Det krever en styrke og vilje til å stå imot og bevare eget språk og egen kultur (Andresen, Evjen & Ryymin, 2021:467). Denne kampen og viljen ser vi også i dag, særlig i revitaliseringen, i det å velge å lære seg samisk, og i *medieoppslag 1* hvor lokalsamfunnet i Tromsø sto opp mot samehets. Samtidig kan vi også diskutere hvorvidt denne viljen er gått for langt, når flere samer tilskrives en ikke-samisk identitet fordi de ikke snakker det samiske språket. Er det dette Larsen hintet til når han i sitt innlegg skriver: «Eller er det pay back time?» (Larsen, 2016)?

Konklusjon

Gjennom å analysere fire tekster hvor ulike sider ved holdninger, språk og identitet uttrykkes, har jeg i denne oppgaven brukt faglitteratur og egen drøfting til å besvare problemstillingen: *Hvilke spor av fornorskningspolitikken finnes i språkholdninger i Norge i dag, og hvilken påvirkning kan de ha på oppfattelsen av samisk identitet?* Vi har sett at den sterke assimileringspolitikken som fornorskningen stod til ansvar for, fortsatt finnes i holdninger og identitetsspørsmål i Norge i dag, hvor det samiske språket fungerer som symbol på det å være samisk. På den ene siden har vi sett en sterk revitalisering, hvor staten vektlegger gjenvinning og utvikling av det samiske språk, og hvor flere samer velger å lære seg samisk for å ta tilbake det som fornorskningspolitikken tok fra dem. Samtidig, ser vi også flere forekomster av negative holdninger. Når man snakker samisk, kan man bli møtt med negative holdninger mot en minoritet som ikke hører hjemme i den norske majoriteten, og snakker man norsk, kan man bli møtt med en holdning om at man ikke er samisk nok. Dette fører til at mange med samisk bakgrunn føler seg marginalisert og stigmatisert, at de ikke hører hjemme, og at de mister en viktig del av sin etniske identitet.

Temaet *fra Stigma til Stolthet?* er derfor en god gjengivelse av situasjonen til det samiske språksamfunnet i Norge i dag. Selv om vi har kommet langt på vei, og statens offisielle sannhet innebærer flere tiltak og institusjoner som skal bevare og utvikle det samiske, ser vi gjennom postkoloniale øyne den faktiske realiteten; det finnes fortsatt internaliserte, negative forestillinger om skillet mellom den norske majoritet og den samiske minoritet.

Litteratur

Skolehistorier og avisartikler:

- Andersen, M. (2020, 10. desember). Opprop mot samehets i Tromsø tar av på sosiale medier. *NRK*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/oppnop-mot-samehets-i-tromso-tar-av-pa-sosiale-medier-1.15280873>
- Larsen, A. (2016, 26. januar). Like tabu som å stå fram med en annen legning. *Altaposten*. Hentet fra: <https://www.altaposten.no/meninger/2016/01/26/%E2%80%93Like-tabu-som-%C3%A5-st%C3%A5-fram-med-en-annen-legning-12077096.ece>
- Lund, Svein. (2007). Kaia Kalstad: - Eit barn av mi tid. I Lund, S., Boine, E. & Johansen, S. B. *Samisk skolehistorie 2*. Karasjok: Davvi Girji. Hentet fra: <http://skuvla.info/skolehist/kaia-n.htm>
- Lund, Svein. (2007). Karl M. Paulsen: Skole på lulesamisk i fornorskningstida. I Lund, S., Boine, E. & Johansen, S. B. *Samisk skolehistorie 2*. Karasjok: Davvi Girji. Hentet fra: <http://skuvla.info/skolehist/kalle-n.htm>

Øvrig litteratur:

- Andersen, A. M. & Olsen, K. (2018). «Det stikker så smertelig, spesielt når man forsøker ...». *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 102(1), 49-60. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2018-01-06>
- Andresen, A., Evjen, B. & Ryymin, T. (red). (2021). *Samenes Historie fra 1751 til 2010*. Oslo: CAPPELEN DAMM AS
- Hermansen, N. & Olsen, K. (2012). Valg, ansvar, risiko og etnisk identitet i en finnmarksk modernitet. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 96(3.), 210-220. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2012-03-05>
- Hiss, F. (2012). Tromsø som samisk by? – Språkideologier og mediernes rolle i språkdebatten. *Nordlit*, 30. S. 111–127. <https://dx.doi.org/10.7557/13.2375>
- Johansen, Åse Mette (2009): *”Velkommen te’ våres Norge’. En kvalitativ studie av språkbytte og språkbevaring i Mandalen i Gáivuotna/Kåfjord*. Oslo: Novus forlag.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2018, 10. august). *Fakta om samiske språk*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/samiske-sprak/fakta-om-samiske-sprak/id633131/>
- Kulbrandstad, Lars Anders (2015): «Språkholdninger». I *NOA – Norsk som andrespråk* 30, 1-2, 247–283.
- Mæhlum, Brit. (2008): ”Språk og identitet”. Kapittel 6 i *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistikk*. Oslo: CappelenDamm Akademisk

- NOU 2016:18. (2018). *Hjertespråket – forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk*. (kapittel 4). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/?ch=2#kap4>
- Opplæringslova (2005). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra: <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§6-2>
- Viruru, R. (2001). Colonized through Language: the case of early childhood education. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 2(1). 31-47.
<https://doi.org/10.2304/ciec.2001.2.1.7>
- Zachariassen, K. (2012). *Samiske nasjonale strategar*. Tana: ČálliidLágádus

